

Topicverschuiving dankzij expliciete topicstelling

JACQUELINE VAN KAMPEN

Mark de Vries en ik zijn het op het belangrijkste punt wel eens, krijg ik de indruk. Zoiets als (1) is grotendeels juist.

- (1) Een *d*-pronomen heeft als
  - a functie: topicstelling.
  - b antecedent: de voorafgaande focusconstituent.
  - c positie: een volledig zinsdeel in SpecCP.

Bij nader inzien is het volgens mij toch niet zo dat *p*-pronomen en *d*-pronomen dan een complementaire distributie hebben. In principe kan met dezelfde interpretatie op de positie van een *d*-pronomen ook wel een *p*-pronomen staan, alleen is er dan geen expliciete topicstelling. De expliciete topicstellers zijn de *d*-pronomina. Daar kan het niet anders dan in (1a,b,c). Zie (2) als demonstrerend voorbeeld.

- (2) Ik lette op [de houthakker]_i.
  - a *Die*_i/ *hij*_i had [een slagbijl]_k bij zich.
  - a' *Die*_{s_i/k} kon je niet negeren.

Op zich kan [de houthakker]_i in (2a) antecedent zijn voor *die*_i of voor *hij*_i. Bij **die*_i in de vervolgdiscourse (2a') lukt dat niet meer. Dat element moet de focusconstituent [een lange slagbijl]_k als antecedent hebben. De stelling in (1) zou dat dan verklaren, althans vaststellen.

Nu merkt Mark de Vries terecht op dat er in (1) wel een flink aantal matig tot niet gedefinieerde onderscheidingen optreden ($\pm$ topicstelling, $\pm$ focusantecedent, $\pm$ SpecCP), die voor allerlei mitsen en maren in aanmerking komen.

Ten eerste is het niet zeker dat de SpecCP van de hoofdzin de enige positie is waar het niet-contrastieve topicstellende *d*-pronomen kan verschijnen. Er moet rechts in de begingroep ook nog iets geregeld worden. Zie de voorbeelden (2) bij De Vries. Zelf heb ik de neiging die zinsinterne *d*-pronomina te vervangen door *p*-pronomina of ze zinsinitieel te zetten. Ik ga nu echter mee met het oordeel van Mark de Vries en verruim in (3) de positiebepaling (1c).

- (3) Het *d*-pronomen staat in zinsinitiële (SpecCP) positie, of kan vanuit de pronomenpositie rechts in de begingroep zonder stilistisch verschil naar die zinsinitiële positie verplaatst worden.

Gegeven (3) zouden de bezwaren (2)/(4) van De Vries vervallen. De *d*-pronomina in zijn voorbeelden zijn goed verplaatsbaar naar de SpecCP van de hoofdzin. Daarmee kwalificeren ze zich volgens (3) als expliciete topicstellers met bereik over de volzin.

Deze aanpak van zinsinterne *d*-pronomina als A-bar pronomina die SpecCP gerelateerd zijn vindt steun in (4).

- (4) [De kinderen]_i keken vragend naar [het meisje]_k.
 a Natuurlijk wilde die_k/ze_k [die kinderen]_i helpen.
 b [Die kinderen]_i wilde *die_k/ze_k natuurlijk helpen.

Het zinsinterne *die*_k in (4b) wordt ongrammaticaal als de SpecCP al een topic, namelijk [*die kinderen*]_i, heeft vastgelegd.

Gegeven (3) is er ook een antwoord op de moeilijkheid in De Vries (3). Een focus_i in de voorafgaande zin is voldoende voor *die*_i in de volgende zin, maar *hij*_i blijft een optie. Een zin hoeft niet noodzakelijkerwijs een topic te hebben. Een zin heeft in elk geval betrekking op alle referentiepunten die er in voorkomen. Wil men nu bovendien ook nog van een topic spreken, dan moeten er extra grammaticale middelen zijn die aangeven dat de zin als geheel op een speciale manier gaat over een specifiek gemarkeerd referentiepunt. Ontbreken zulke markeringsmiddelen, dan gaat de zin nog wel ergens over (een moment, een ding, een persoon), maar niet meer via het topicmechaniek. Ik verschuif hier dus van mening en houd de mogelijkheid van zinnen zonder topic open.

Daarmee vergeleken is het derde bezwaar van De Vries een licht geval. De context die de Vries (5) opvoert verleent de constituent [*van Joop*] zinsdeelstatus. De positionele variaties in (5a) lijken dat aan te tonen. Wanneer [*van Joop*]_i kan functioneren als volledig zinsdeel, dan staat de focusoptie open en daarmee de optie *die*_i/*hij*_i in de volgende zin. Dat geldt niet voor (5b). Daar verliest *Joop*_i de mogelijkheid van aparte focusconstituent en wordt het gebruik van *die*_i aanmerkelijk slechter.

- (5) a Ik heb (van JOOP_i) de villa (van JOOP_i) getaxeerd (van JOOP_i).
       *Die*_i/*hij*_i heeft een prachtig pand.
 b Ik heb [Joop, z'n villa] getaxeerd. **Die*_i/*hij*_i heeft een prachtig pand.

De vierde objectie van De Vries is interessant. De Vries wijst erop dat het contrastief gebruikte *p*-pronomina wel in focus lijkt te staan, maar toch niet herneembaar is met een *d*-pronomina, zie (6).

- (6) Josephine begon naar *d'r*_i/*haar*_i/HAAR_i te wuiven.
 a **Die*_i droeg een rode jas.

Zoals gezegd wil ik de contrastief bedoelde focus buiten beschouwing laten. Ik wil echter wel meegaan met de observatie dat pronomina eigenlijk geen focusconstituent kunnen zijn. De focusconstituent lijkt een niet-afhankelijke referent te vereisen. Uitsluiting van pronomina vindt ook plaats voor predicaten en bijstellingen, zie (7).

- (7) Ik geloof
- a dat zij de koningin is.
  - b * dat de koningin zij is.
  - c dat zij, de koningin, een rode jas draagt.
  - d * dat de koningin, zij, een rode jas draagt.

Stel, de semantiek kan laten zien dat alleen niet-afhankelijke referenten (niet-pronomen) een predicatieve relatie kunnen dragen en dat daardoor pronomen uitgesloten zijn als predicaat, als bijstelling en als focus. Dan is er geen focus in (6) en faalt het *d*-pronomen in (6a).

Laten we van topic spreken als er een *d*-pronomen is dat SpecCP gerelateerd is en van focus als er een niet-pronominale zinsdeel is dat neutraal zinsaccent toestaat. Topic en focus worden dan als pragmatische noties opgegeven. Daarmee kom ik voorlopig tegemoet aan de terechte opmerking van Mark de Vries dat (1) meer intuïtieve dan grammaticale substantie heeft. Door mijn oorspronkelijke positie te verzwakken als in (3), kunnen een aantal moeilijkheden opgelost of in ieder geval ontweken worden. Ik ben het wel met Mark de Vries eens dat de noties topic en focus een uitdaging blijven.